

БАЯНГОЛ ДҮҮРГИЙН 19 ДҮГЭЭР ХОРОО

2025 ОНЫ ШАГНАЛД НЭР ДЭВШИГЧДИЙН МАТЕРИАЛЫН БҮРДЭЛ

2025 оны 12 дугаар сарын 19 өдөр

Улаанбаатар хот

1. ХЭЛ БОЛОН АМАН УЛАМЖЛАЛ, ИЛЭРХИЙЛЛҮҮД																	
1	Хонгор Уртнасан, 69 нас, Эм, 155 нэгж, өвийн төрөл- Баруун Монгол ойрд хувцас урлаач 33 жил өвлөсөн	Д/д	Нэр дэвшигчийн овог, нэр -Нас -Хүйс -33 Нэгж --Өвийн төрөл зүйл -Хэдэн жил өвлөсөн	Шагналд нэр дэвшүүлсэн үндэслэл бүхий Аймаг, Нийслэлийн Засаг даргын албан тооттой эсэх	Албан бичгийн ирсэн огноо	СӨҮТөвд хүлээн авсан огноо	Өвлөн уламжлагчийн иргэний үнэмлэхний хуулбар	Баг,хороо, сум дүүргийн Засаг даргын албан бичиг	Ур чадварын өндөр түвшинд өвлөгчөөр бүртгэгдсэн	Холбогдох баримт бичиг, гэрэл зураг, дүрс бичлэг бусад				Нэр дэвшүүлэх шалгуур үндэслэл			
Үгүй		2025.12.18.		2022 он	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	
Тийм		Тийм		Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	
Тийм		Тийм		Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм
Тийм		Тийм		Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм		
Тий																	

ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

МОНГОЛ УЛСЫН СТА, АРДЫН АВЪЯАСТАН, МОНГОЛ ДЭЭЛ ХУВЦАС УРЛААЧ ХОНГОРЫН УРТНАСАН

Миний бие Уртнасан нь 1956 онд төрсөн.

- 1986 онд Ховдын Багшийн Дээдийн Түүх Газарзүйн багшийн мэргэжлээр төгссөн.
- 1974 оноос эхлэн Бүх ард түмний урлагийн их наадамд оролцож ардын богино дуугаар алтан медаль авч байсан ба энэ үеэс эхлэн монгол, олон ястны хувцсыг оёж бүтээж байна.
- 1987 онд ажилчны урлагийн үзлэгийн мөнгөн медаль
- 1996 онд Улсын Тэргүүний Урансайханч
- 2009 онд Ардын авъяастан 2012 онд МУСТА цол тэмдгээр шагнагдсан.
- 1986 онд "Ард аюуш" МУСК, 1994 онд Дамдины найруулсан "Эр хүн" МУСК.
- 2014 онд "Бага хаадын үе" телевизийн ОАК болон Юнескогийн монголын тухай баримтат кинонд өөрийн урласан хувцас болон өөрийн гар рлалаараа оролцсон.

40 жилийн энэ хугацаанд би Баруун Ойрадын хувцас эд хэрэглэлийг судлан жинхэнэ язгуурын хувцасыг хийж дэлгэрүүлэхийг зорьж ажилласан. Одоо надад байгаа цуглуулганд Урианхай эрэгтэй, эмэгтэй хос хувцас /хувцас, ууж, малгай, гутал, гоёл чимэглэл, хэт хутга/ 25 ширхэг. Захчин эрэгтэй, эмэгтэй хувцас иж бүрдэл/ 4 ширхэг. Үүнээс гадна Өөлд, Торгууд, Мянгад, Хотон, Буриад, Төв халх, Цаатан, Дархад гэх мэт олон ястан үндэстний дээл хувцасууд 100 шахам дээл хувцасыг урлаж цуглуулсан байна. Эдгээр дээл хувцасуудыг сүүлийн 5 жилд Улсын баяр наадам, Дээлтэй монгол, Цагаан сарын баяр, Ардын Язгуур Урлагийн Наадам гэх мэт баяр ёслолуудаар олонд таниулан үзүүлж ирлээ. Эдгээр хувцасуудыг би дуучдын клипэнд өмсүүлж баримтат болон УСК. телевизүүдийн нэвтрүүлэг болон дээлтэй монгол, үндэсний соёл амралтын хүрээлэн, орон нутгийн томоохон баяр наадмуудаар дээл хувцасны үзэсгэлэн, үзүүлбэр үзүүлэн монгол дээлийг сурталчилан таниулж дэлгэрүүлж ирлээ.

Жишээ нь: 2012 онд Улаанбаатарт зохиогдсон Олон Улсын Туульчдын симпозиумын үеэр Баруун Монголын Үндэсний хувцасны үзүүлбэр үзүүлсэн нь үзэгчдээс маш өндөр үнэлэмж авсан.

Чех улсын эрдэмтэн Ондршей Срба /Утас: 95741593/:

Монгол дээл хувцас шиг гоё хувцас байхгүй. Энэ бол тогтоо, монгол дээл шиг сайхан хувцас дэлхийд байхгүй гэж хэлсэн.

Монгол хувцсыг сурталчилан таниулах талаар "Монгол костюмс" ХХК, "Шилмэл загвар" ХХКомпанитай хамтран БНХАУ-ын 5 хотоор явж монгол хувцасыг гадаадын орнуудад сурталчилан таниулж ирлээ. Үүнээс гадна Монгол улсын дээд, дунд сургууль, хороо дүүргээс зохион байгуулсан урлаг соёлын үйл ажиллагаануудад дээл хувцасаа авчиран сурталчилан таниулан ажиллуулж байна.

Баян-Өлгий аймгийн Цэнгэл сумын 90 жилийн ойн наадмын өмнө Монгол Тува эмэгтэйчүүдийн тэргүүн Б.Ариунаатай хамтран 40 хүнд дээл хувцас оёх аргыг зааж өгсөн, эдгээр хүмүүс миний зааврын дагуу дээл оёх аргыг сурч бүгд дээлийг өөрсдөө хийж сурцгаасан.

2015 оны 6 дугаар сард зохиогдсон "Урианхайн Алтан Хүрээ" урлаг соёлын наадамд "Цаст цагаан алтай" ТББ-ын тэргүүн Б.Борхүүтэй хамтран Урианхайн эрэгтэй эмэгтэй дээл оёж 30 хүнийг Урианхай дээлтэй болгосон.

Миний гол зорилго бол Монгол Үндэсний хувцасыг зөв эсгүүртэй, товшоо хатгамалтай, мөнгөн хэрэглэлтэй, зөв сайхан оёдолтой, материалаа зөв сонгож оёх шаардлага тавьдаг. Ингэж оёсон дээл 100 жилийн настай бүтээл болон төрдөг.

Монгол хүн үр хүүхдэдээ дээл хувцас, зүүсгэл чимэглэлээ үе удам дамжуулан өвлүүлдэг ёстой юм. Дээл хувцас бол монголын үнэлж барашгүй өв соёл юм. Энэ өв соёлыг би 10-аад оёдолчин буюу оёдлын газруудад заан өгч, оёулж сургаж, өөрийн ур авъяасыг өвлүүлж байна.

Миний дээл хувцас нь дахин давтагдашгүй ур хийцтэй, мөнгөн эдлэлтэй, монголын уран хатгамалын 27 төрлийг дээл хувцасандаа шингээж хатгасан учраас миний энэ бүтээлүүд бол монголын эдийн соёлд үнэтэй хувь нэмэр болж байгаа учир би өөрийнхөө тээгч гэж үзэж байна.

Миний дээл хувцасыг Монгол төдийгүй ОХУ, БНХАУ-д сайн мэддэг болсон.

Монголын олон ястны хувцасны талаар дурьдвал:

1. Төв халх: Бусад үндэстнийг бодвол зүүсгэл чимэглэл, эдлэл хэрэгслээрээ нилээд баялаг ур хийц сайтай байдаг. Эмэгтэй язгууртанууд цагаан мөнгөн үсний боолт, хүзүүний зүүлт, хос ээмэг /сийх/, 5 саваагүй, хуруувчин гоёл, бөгж зэргийг хэрэглэдэг. Мөн маш нарийн ур, хатгамалтай даалин хавтаг хэрэглэдэг байсан. Дээлээ 3-7 эргүүлэн эмжинэ. Төрийн таван хувцас болох малгай, дээл, ууж, бүс, гутал заавал хэрэглэдэг байсан. Бусад үндэстнээс ялгаатай нь мөрөн дээрээ түүдгэртэй байдаг. Халх эрчүүд үнэтэй торгон дээл хүрэм, олон угалзтай гутал, мөнгөн тоногтой малгай бүс зэргийг хэрэглэдэг байсан.

2. Баяд: Дээлний өнгө нь цэнхэр хөх, ууж цэгдэг дээлнийх нь эсгүүр

БАЯНГОЛ ДҮҮРГИЙН 19-Р ХОРООНЫ АРДЫН АВЪЯАСТАН

1989 оны ТӨГСӨГЧ ХОНГОРЫН УРТНАСАН

1. Төрөл жанар Гар урлал, уламжлалт үндэсний хувцас, мөнгөн эдлэл өв тээгч

2. Ураг, овог, нэр

Монгол Хонгорын Уртнасан

3. Төрсөн он сар

1956 он 9 сар 10 одер

4. Яс үндэс	Урианхай
5. Боловсрол	Газарзүй-Түүхийн багш
6. Утасны дугаар	9956-1006
7. Хаяг	Баянгол дүүрэг 19-р хороо 52-р байр 47 тоот
8. Мэргэшсэн	Багш, ЖДҮ үйлдвэрлэгч, өв тээгч

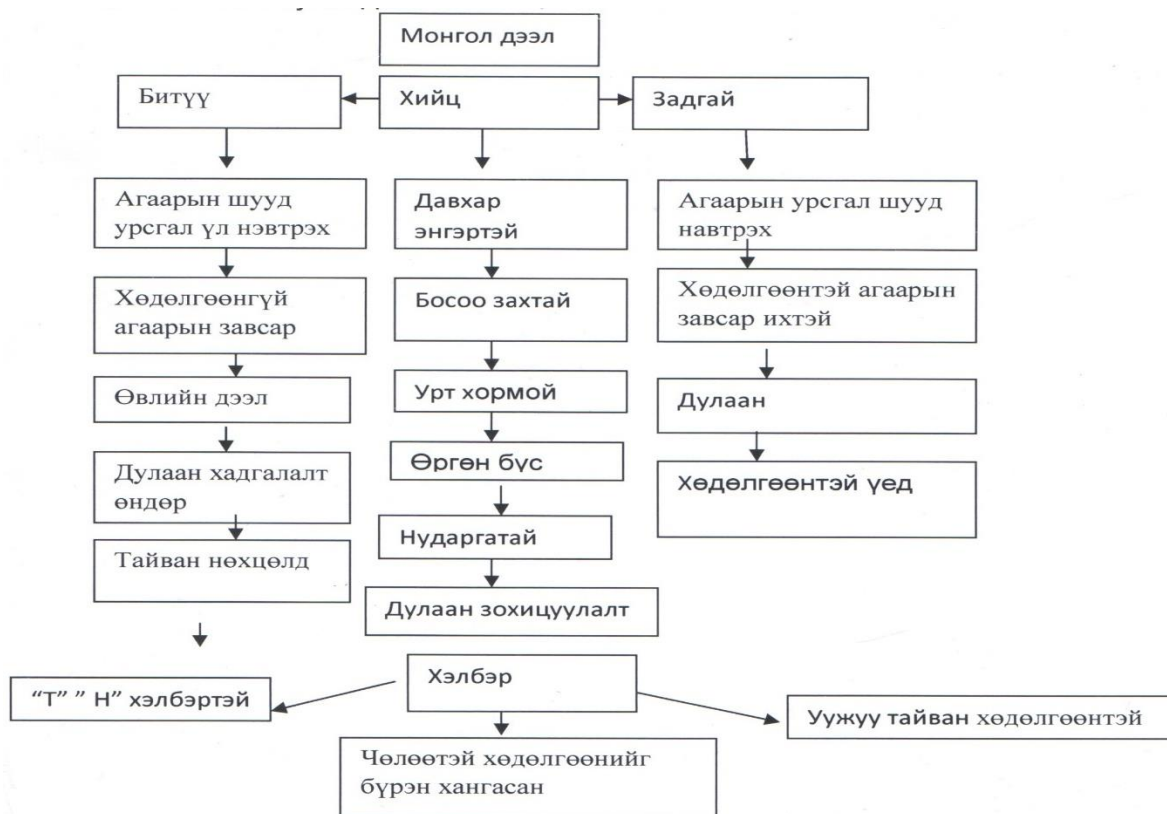
Шагнал, урамшуулал

- 1974 онд Бүх ард түмний урлагийн алтан медаль
- 1987 онд Ажилчны урлагийн медаль үзлэгийн их наадмын мөнгөн
- 1996 онд улсын тэргүүний уран сайханч 2009 онд хүндэт ардын авьяастан
- 2010 онд Чингэлтэй дүүргийн хүндэт иргэн
- 2012 онд Алтан гадас одон
- 2018 онд 3-р зэргийн хатгамалчин при /товшоо/ мангол улсын
- 2022 онд Баянгол дүүргийн “Жуух бичиг” Нүүдэлчин монгол тэргүүн шагнал, сайхан монгол хувцас тэргүүн шагналтай. Бахархалт монгол хувцас ОХУ, Хятад, улсад 53 удаа явж Монголоо сурталчилсан.

Тулгар төр байгуулагдсаны 2222 жил Эх монгол улс байгуулагдсаны 807 жил Ардын хувьсгалын 92 жилийн ойд зориулж "ҮСАХ" зохион байгуулагчдаж буй Дээлтэй монгол наадмын хүрээнд "Ардын авьяастан СТА Х. Уртнасан" - ийн уламжлалт Үндэсний хувцасны үзүүлбэр, уран хатгамалын үзэсгэлэнгийн талаар үзэгчдэд лекц унших гэж байна.

Монгол хувцас нь Монголчуудын эрхлэх аж ахуйн онцлог, нутаг орны, байгаль цаг агаартай зохицсон бусад улсын соёл хувцасны урлагтай уяалдан өөрийн эдийн соёл урлал хийцээр бяжигдан хөгжсөөр байдаг. Энэ удаад би монголын олон үндэстэн хэрхэн хувцаслаж байсан талаар өчүүхэн ойлголт өгнө. Монгол хувцас нь өвөлдөө хүйтэн, зундаа халуун байдалд зохицсон үндсэн хувцас дээл /дэвэл/ өргөн хэрэглэнэ. Дээл нь тухайн цаг үеийн байдалтайгаа зохицсон Монголчуудын ухаан санаа, оюуны хөгжил урлах ухаан, гоо зүйн таашаал, зан заншил нэвт шингэсэн байдаг. Дээл нь 13-17 зуун хүртэл хув маягийн лам захтай байснаа 17-20 зуун хүртэл төвд маягийн дөрвөлжин захтай болж 21 зуунаас дахин хув зах буюу лам захтай болж хөгжиж ирсэн. Монголчуудын дээлийг үндсэнд нь

1. Өдөр тутмын
2. Баяр ёслолын
3. Гоёлын гэж 3 хуваадаг.

Өвлийн хувцасанд - Үстэй дээлэнд

1. Азарган нэхий
2. Нэхий
3. Үзүүргэсэн
4. Сэгсүүрэгэн
5. Хурганы
6. Хөвөнтэй
7. Синтитек
8. Хүрэм/үстэй дотортой/
9. Дах дэгтий

Харин зуны хувцсанд:

1. Дан дээл
2. Тэрлэг
3. Орчин үеийн загварын гэж нэрлэгддэг дээлүүд орно.
4. Богино хантааз
5. Цамц эрэгтэй
6. Хэвнэг цув

Малгайны тухай: Мандах төрийн малгай нь Монгол хувцасны тэргүүн нь юм. Малгай нь дээд ертөнцийг төлөөлөн нар, сарлуу тэмүүлсэн өндөр уул усаал дүрсэлсэн элдэв хээ чимэгтэй байдаг. Нэгэнт иймийн учир малгай тэр хүний энерги

эрчим бүрэн шингээсэн байдаг тул бусдад зэдгэртэй нар сар уул усаа эрхэмлэж үзэхийн учир хамаагүй дамжуулан хэрэглэдэггүй" бузар" гэж доошоо харсан сав хэрэглэж болохгүй хийморь доройтоно гэж үздэг. Монголчуудын зарим малгайнаас дурьдвал:

1. Бортгон-13-17-р зуун
2. Сээтэн хатан, боол, ноёд
3. Доёуртай цагаан эсгий халх
4. Дөрвөн талтай
5. Тоорцог Халх, торгууд
6. Царцаа хэрээ малгай
7. Халбин
8. Чихэвч
9. Мөөмөн оройт

Гуталын тухайд: Тулах төрийн бэлэгдэл гутал нь Ширмэн эсгий улс, ширмэн зуузай, түрий, зулаг, хавчаар, зэргээс бүрдэнэ. Монгол гутал нь байгальд хоргой өвс ногоо гэмтээдэггүй сэтэн хоншоортой байдаг онцлогтой. Олон ястан өөр өөрийн онцлогтой гутал урласаар ирсэн. Одоогоор Халх 12-32 угалзтай Буриад 14-32 угалзтай Урианхай 12-32 майга Өөлд бойтог маягийн Торгуудад гутлаа урлан эсгий бойтог

Өмд: Салтаа нь өргөн тавиу захандаа тэлээтэй даавуун байдаг. Оруулгатай хийнэ \салтаа хэсэгт. Түдүүл тэлээний хэсэг 6-8 байна. Өвөл зуных гэж 2 янз байдаг. Өвлийн нэхий өмдөнд 4ш нэхий орно.

Бүс: Хоёр зориулалттай 1. Урт хормойг хумин ороох, дулаан байлгах, 2.Хутга, хавтан байлдаан зориулалттай сум саадаг, ангийн зориулалттай жижиг сүх зэргийг авч явах. Бүс нь сур элдэн боловсруулаад алт мөнгө бусад өнгөлөг металлаар тоноглон товруу хийж гоёлын зүү ороож битүү хатгамал урлан бүсний арал толь хэсэгт маш нарийн дарханы урлан хийж урласан бүс ч хэрэглэж байсан түүх байдаг. Бүсийг зөвхөн нар зөв эргүүлж бэлхүүс хэсгээр ороон бүслэнэ. 2,5-4,5м байдаг. Бүсэндээ хүн мал гишгүүлдэггүй, дээгүүр нь алхдаггүй, Шөнө унтахдаа тайлж аман хүзүү зангиагаар зангидан орныхоо дээд хэсэгт тавина. Монголчуудын хувцасны гол онцлог нь нарийн хээ угалз бүхий хатгамалын урлагтай салшгүй холбоотой. Дээл, гутал, бүс, хавтаг даалин аягатай даалин зэрэг өдөр тутам хэрэглэдэг эд зүйл хатгамалтай байдаг. Хатгах урлаг нь нэвтрэлзэх, хөвөрдөх, хөших, логших, хавах, хонин холбоо, зүү ороох, захилах, шаглах, нөхөх, загасны нуруу, эргэлдэрлэх, нэхэх, шидэх, ширэх, эргүүлэн оёх даруулан оёх зэрэгт наамалын хатгамал зэрэг орно.

Уран дарханы урлал: Монголчуудын хувцсанд дарханы урлал маш нарийн ур хийцтэй урлан нь:

1. Төв халхчуудад эмэгтэй боолт эмэгтэйчүүд нь 50 лангийн мөнгө эдлэлтэй байдаг байв.
2. Буриадууд
3. Урианхайчууд
4. Үзэмчингүүдэд
5. Дарьгангачуудад
6. Казакчудг
7. Мянгадуудад

Монголчуудад ихэд дэлгэрсэн

- 1) Төв халх хийц
- 2) Ноён сэврээ хийц
- 3) Батноров
- 4) Дарьганга
- 5) Ган хийц
- 6) Утас ороож хийсэн гэх мэт ангилдаг.

ЭСГИЙ УРЛАЛ

Монголчуудын хувцасанд эсгий урлал нэвт шингэсэн байдаг. Эрт дээр үеэс эсгийг маш нарийн боловсруулж бэлдэн, оймс, оймсны хараа, токүн гутал, дээл, хүрэм, малгай зэргийг урладаг байсан. Бусад эд хэрэгсэлд эсгий урлалыг өргөн ашигладаг байсан.

Дээл эсгэх урлаг

1. Дээл тэрлэгийг эсгэхдээ өргөн энтэй даавуу эдийг сонговол энгүй талаас нь ухаж эсгэнэ. Үүнийг голлож эсгэх арга гэнэ.
2. Бөгтөрч эсгэх. Маш өргөн энтэй эдээр тухайн хүний хэмжээгээр шууд эсгэх аргыг хэлнэ.
3. Зөрүүлдэн эсгэх: Материал эд нь дутмаг байх нарийн энтэй эдээр эсгэхдээ зөрүүлдэн уг материалаа 3 давхарлаад нугалж тавиад нэг нугалаа дотоод энгэр нөгөө нугалаа нь гадаад энгэр болохоор тойруулан эсгэдэг. Ингэж эсгэхэд дунд ханцуй хийх эд нь нугалааснаас үлдэх хэсгээс гардаг онцлогтой.
4. Эн зэрэгцүүлэн эсгэх: Эдийн энтэй талаар зэргэцүүлэн тавьж дээл тэрлэгний гадар өнгө эсгэхийг хэлнэ. Тэрлэгийг эсгэж оёхдоо түүний ар хэсэг энгэр, дотоод энгэ, хоёр мөр, ханцуй, нударга, зах зэргээр дэс дараалсан горимоор эсгэнэ. Дараа

нь дээлний ар хэсэг энгэр хоёрыг мөрөн дээр нь байх байрлалаар нийлүүлэн залгаж ханцуй зах, нударга залгадаг нарийн горим баримталдаг.

Монгол хувцасын тухай монгол ардын дуунд:

Бөмбөрцөг дэлхийн хэлбэртэй
Бүслүүр хавчаар тохирсон
Бөөрөнхий дүгэрэг тоорцог нь
Толгойн дээрээ гоёхон
Эцэг өвгөдийн хийсэн
Эрүүвчин захтай дээл нь
Эргэн тойронд мөшгөөртэй
Элбэг маягын хувцас
Мяндсан дурдан бүсээ
Маягийг тааруулж ороогоод
Мянга олны үзэсгэлэн
Манай монголын заншил
Урнаа гаргаж оёсон
Утас гаргаж шагласан
Удамт монголын хувцас
Уужим нутагтаа чимэгтэй
Ийм нэгэн хувцас
Монгол бидний хувцас
Маяг татан дэвжин
Янз татан ганган..... гэж дуулдаг.

Цааш нь бид Монголын олон үндэстэн ястан болох зарим үндэсний хувцасны талаар ярилцана.

1. Төв халх: Бусад үндэстнийг бодвол зүүсгэл чимэглэл, эдлэл хэрэгсэлээрээ нилээд баялаг ур хийц сайтай байдаг. Эмэгтэй язгууртанууд цагаан мөнгөн үсний боолт, хүзүүний зүүлт, хос ээмэг сийх, 5 саваагүй, хуруувчин гоёл, бөгж зэргийг хэрэглэдэг. Мөн маш нарийн ур, хатгамалтай даалин хавтаг хэрэглэдэг байсан. Дээлээ 3-7 эргүүлэн эмжинэ. Төрийн таван хувцас болох малгай, дээл, ууж, бүс, гутал заавал хэрэглэдэг байсан. Бусад үндэстэнээс ялгаатай нь мөрөн дээрээ түүдгэртэй байдаг. Халх эрчүүд үнэтэй торгон дээл хүрэм, олон угалзтай гутал, мөнгөн тоногтой малгай бүс зэргийг хэрэглэдэг байсан

2. Баяд: Дээлний өнгө нь цэнхэр хөх, ууж цэгдэг дээлнийх нь эсгүүр хүзүүнээс доош унасан эсгүүртэй бэлхүүсээрээ зүүн тийш сугаа хүрсэн өргөн эмжээртэй

байна. Малгай нь урд хэсэг нь өндөр эсгүүртэй сээтэн малгай байна. Мөн бусад ойрадуудын адил дуулган малгай, дөрвөн чихтэй тоорцог, царцаа хэлбэртэй малгай, таг маягийн халбин малгай өргөн хэрэглэнэ. Хүүхнүүд урдуураа хар үсний гэртэй туйв гутал нь эсгий ширмэл, гадуур нь дан шир ултай

3. Хотон: Бусад Ойрадуудын адил ижил төстэй хувцастай боловч цэгдэг нь дээл нь хар өнгийн богино урт байна. Хүрэн маягийн хар өнгийн байдгаараа ялгаатай.

4. Дөрвөд: Цэнхэр дээл ууж нь тод улаан өнгөтэй, гутал нь 3 давхар ширмэн ултай, ямааны арьсаар ул зуузай хавчаарыг хийнэ. Хошуу нь монгол өргөн тавиу байдаг. Голдуу улаан хүрэн ухаа дээл, цэнхэр ууж өмсөнө үсний гэр нь эрвээхэйтэй 3 цацагтай.

5. Захчин: Үхэр, адууны ширийг элдэн зөөлрүүлж ширж оёод, гуталын боомонд улаан өнгийн утсаар угалз хийсэн гоёлогтой байна. Дээл нь цагаан бүсээр хийсэн саран захтай, гарын ар дагасан жижиг нударгатай, нударгыг үргэлж буугаастай маягаар оёно. Уужных нь мөр нь дэрэвгэр, өргөн байна.

6. Торгууд: Торгууд үсний чимэг гоёлог бусад үндэстэнээс ялгаатай. Токүн гуталтай оймсон түрийтэй, улыг нь шир барин захыг нь хумиж үдэх маягаар ширэн үдээрээр үднэ.

7. Буриад: Зах энгэр өр, өвөр, цээж, хормой зэрэг 8 хэсгээс бүрдэнэ. Анх буриад хувцас баруун гарын алганы хээ хэлбэрийг ажин эсгэсэн гэдэг. Энгэрийг хөх, хар, улаан гэсэн гурван замтай. Хоёр ташаандаа хорол хийцтэй, бэлнээс доошоо унжсан мөнгөн хэрэгсэлтэй байна. Баруун талд нь 3 саваагүй, зүүн талд нь утас зүүний гэр, хэт, бэл хутга байна.

8. Үзэмчин: Бусад үндэстэнээс ялгаатай нь дээлний энгэрийг эрүүнээс доош унасан 4 хуруу догол гарган эсгэнэ. үүнийг амьсгал гэж нэрлэнэ. Нударгатай, нударгагүй гэсэн 2 янз байна. Үзэмчин гоёл нь шүр, оюу, ноён, сувд алаглан хэлхсэн, үсний гэр чиргүүл хормой хүрсэн. Бэл, сүйх, ээмэг гэсэн 5-8 тогоруутай.

9. Урианхай: Дээл нь эрүүнээс доош унасан эсгүүртэй, бэлхүүсээрээ зүүн гар дөрвөлжин өнцөг гаргасан эсгүүртэй байна. Эмэгтэйчүүд цэгдэг, эрэгтэйчүүд хүрэм, хантааз өмсөнө. Эмэгтэй толгойн чимэг нь титэм маягийн хоёр шанаагаар унжсан сагсуургатай алхан хээ, бар, арслан гэсэн нэг талдаа 7 бүрдэлтэй байдаг. Духаараа шүр, сувд, оюу, номин унжлагатай мөн урдуураа битүү шүрэн унжлагатай байна. Гутал нь ээтэн, өргөн толгойтой монгол, хажуу талдаа нуман тамганы хээ, 1 үсэг маягын хээтэй байна. Энэ хээ нь Монголчуудыг өвөг дээдэс гэсэн утгатай хээ юм. Эрэгтэйчүүд хар эмжээртэй цагаан дээл өмсөнө.

Дээл урлалын зурагнууд

Хэзээ, хэнээс сурсан (хэд дэх үеийн өвлөн уламжлагч)

- Гуравдах үеийн урлагч
- Эрт дээр үеэс уламжлагдан ирсэн их хатан, ноён, мандахуй цэцэн хатдын хувцас болон баруун Монголын хувцас зэргийг эцэг эхээс өвлөн уламжлан түгээн дэлгэрүүлэн сурталчлан таниулж буй өвийн хүн болно.

Холбогдох зан үйл (ямар байдал, ёс журмаар гүйцэтгэдэг)

Баруун монголын бүх хувцас хатгамал, 12 үндэстэн ястны хувцас оёдог. 3 гурван хувцас нь мөнгөн эдлэлтэй.

Тархац:

Х.Уртнасан гуайн хувцас оёдлоос санаа авч шинэ залуу дизайнерууд дурайлгаад хийсэн байдаг гэв.

Өвийн онцлог шинж (одоогийн байдал, хамгаалах арга зам)

50 гаруй нэр төрлийн дээл хувцас, гутал, гоёл чимэглэл, малгай, бүс бүгд хатгамалтай. Бүгдийг нь ахуйн нөхцөлд уутанд хадгалж байгаа.

Тухайн өвийн хамгаалалтын байдал

ЮНЕСКО-гийн түвшинд

байхгүй

Үндэсний түвшинд

байхгүй

Орон нутгийн түвшинд

байхгүй

Бусад: Хувцас хэрэглэлээ хувиараа тусгай зориулалтын уутанд хадгалдаг. Баруун монголын Урианхай үндэсний хувцас урианхайчууд нэг үе түүхэн үед язгуур урлагийн хувьд дээр үед их түүхтэй байсан. Хувцасны хувьд мөнгөн оруулга дээл гутал зэрэг урдуураа унжсан дээлийг нь /туйв/ гэж нэрлэгдэж ирсэн байна.

Хавсралт материалын тэмдэглэл:

Язгуур урлагийн төв халх ноён хувцас нь 27 төрлийн утсан гараар урласан хүрэм, дээл, гутал, хэт хутга зэрэг нь .Эрт дээр үеэс эхлэн 18,19 дүгээр зууны үед өргөн хэрэглэгдэж байсан.

Үзэмчин

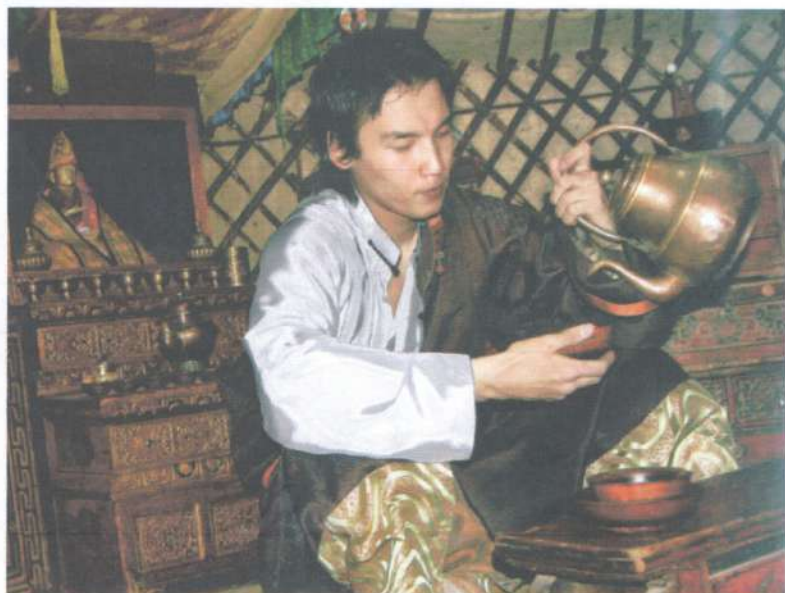
Казак

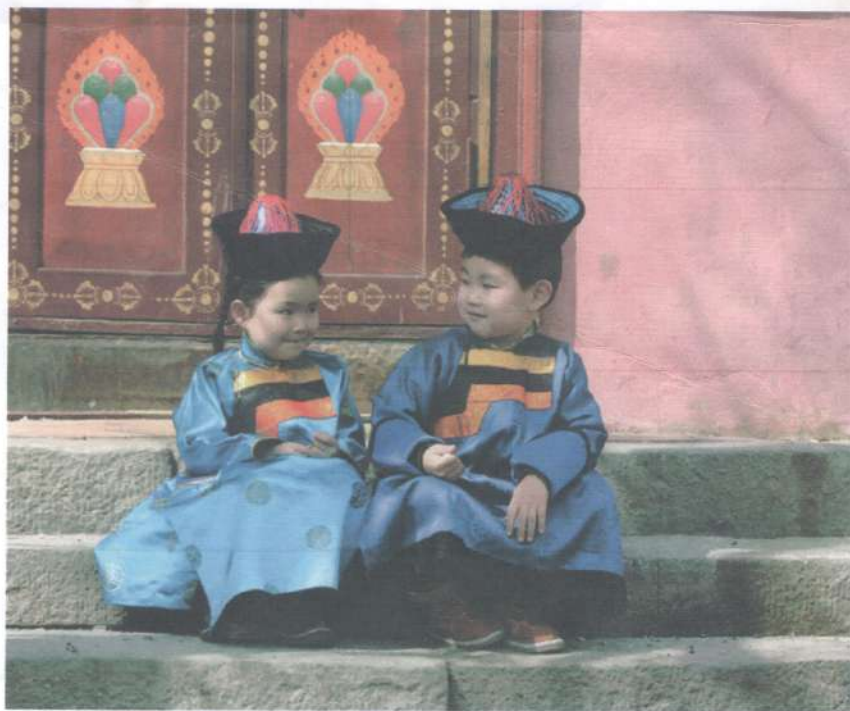

Дархад

Халх

Буриад

НИЙСЛЭЛИЙН БАЯНГОЛ ДҮҮРГИЙН 19 ДҮГЭЭР
ХОРООНЫ ЗАСАГ ДАРГЫН ТОДОРХОЙЛОЛТ

Улаанбаатар хот, Баянгол дүүрэг,
Дилав хутагт Жамсранжавын гудамж, Утас: 70120928

2025 оны 12. сарын 18 өдөр

Улаанбаатар хот

Хаана БҮДЭЛТ

Холгор Уртнасан нь
11356091001 регистрийн дугаартай,
52 байр 47 тоотод 5 ам бүл
бүртгэлийн орлогыг
суудаг

..... болохыг тодорхойлов.

ЗАСАГ ДАРГА

ТОТГОНТУЯА

Овог... *Тонгор*
Нэр... *Уртнасан*
Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн
2011 оны 05 дугаар сарын 27-ны

№ 265499

Овог... *Тонгор*
Нэр... *Уртнасан*

Монгол улсын хөгжил дэвшил
оруулж буй хувь нэмрийг тань
үнэлэн Тэргүүлэгчдийн
2014 оны 12
хурлын 1/15 тоот тогтоолыг
үндэслэн

“Манлай эмэгтэй”
одонгоор шагнаж
үнэмлэх олгов.

Эмэгтэйнүүдийн хөдөлмөр
эрхлэлтийг дэмжих хамтын
ажиллагааны үндэсний сүлжээ

Ерөнхийлөгч *Н. Гандулам*
2014 оны 12 сарын 15 өдөр

Дугаар № 1006

БАЯНГОЛ ДҮҮРЭГ

БАЯНГОЛ ДҮҮРГИЙН 50 ЖИЛИЙН
ОЙН МЕДАЛИЙН ҮНЭМЛЭХ

0000008295

Тонгор овогтой
Уртнасан таны

Баянгол дүүргийн хөгжилд
оруулсан хувь нэмрийг тань
үнэлж, дүүргийн 50 жилийн ойн
медалиар шагнав.

2015 он

Дугаар 18.

Хүндэт *Х. Уртнасан* танд

Уран хатгамалчдын улсын уралдааны
шалгаруулалтын комиссын 2020 оны
07 сарын 10 өдрийн шийдвэрийг
үндэслэн "Монгол улсын уран
хатгамалч" цол, тэмдгээр шагнав.

Уран хатгамалчдыг дэмжих
"ЭГНЭШГҮЙ САНАА" төвийн

Тэргүүн *З. Цэнгэлсайхан*

ЭГНЭШГҮЙ САНАА
ТӨВ НҮТЭБ

2022 оны 07 сарын 03 өдөр

Эрхэм Дорнод овогтой

..... Уртнасан Танаа

Монгол Улсын Засгийн газар, нийслэл, дүүргийн

Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйлсэд

эрхэлсэн ажлын үр дүнгээрээ бодит хувь нэмэр оруулж,

идэвх санаачилгатай ажиллан амжилт гаргасныг тань үнэлж

Баянгол дүүргийн Засаг даргын 2014 оны 6 дугаар захирамжаар

“ЖУУХ БИЧИГ”

мөнгөн шагналаар шагнав.

Нийслэлийн Баянгол дүүргийн Засаг дарга

Өлзий-Оршихын СУМЬЯАБААТАР

2014 оны 14 сарын 30 өдөр

Улаанбаатар хот

Монгол Улсын Засаг дарга, нийслэл, дүүргийн
Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйлсэд

эрхэлсэн ажлын үр дүнгээрээ бодит хувь нэмэр оруулж,

идэвх санаачилгатай ажиллан амжилт гаргасныг тань үнэлж

Баянгол дүүргийн Засаг даргын 2014 оны 6 дугаар захирамжаар

“ЖУУХ БИЧИГ” мөнгөн шагналаар шагнав.

Нийслэлийн Баянгол дүүргийн Засаг дарга

**МОНГОЛ
УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР**

№. 4206

2019 он 12 сар 11 өдөр

Хонгор ОВОГТОЙ
Уртнасан танаа

Монгол Улсад ардчилсан үнэт зүйлсийг төлөвшүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх үйлсэд хүчин зүтгэж, ардчилсан хөдөлгөөнд эмэгтэйчүүдийг манлайлан удирдаж өөрийн оюун ухаан, сэтгэл зүрхээ зориулсан таныг гүнээ хүндэтгэн, оруулсан хувь нэмрийг тань үнэлэн Ардчилсан Эмэгтэйчүүдийн холбооны дээд шагнал **ЛИШ ОДОН**-гоор шагнав.

Гарын дэглэгч:

8488916 ХНТ0973

МОНГОЛ УЛС
НИЙСЛЭЛИЙН ЗАСАГ ДАРГА

Наадамчдын зам 1200, Арцатын ам,
23 дугаар хороо, Хан-Уул дүүрэг,
Улаанбаатар хот, 17100
Утас: (976-11) 32 39 77, 32 71 99
Цахим хуудас: www.ulaanbaatar.mn

2025. 12.30 № 01/8600

танай _____-ны № _____-т

СОЁЛЫН ӨВИЙН ҮНДЭСНИЙ
ТӨВИЙН ЗАХИРАЛ Г.ЭНХБАТ ТАНАА

“Соёлын биет бус өвийг үндэсний болон дэлхийн хэмжээнд сурталчлан алдаршуулах, түгээн дэлгэрүүлэхэд онцгой хувь нэмэр оруулсан өвлөн уламжлагчид мөнгөн шагнал олгох тухай журам”-ын дагуу шалгуур үндэслэл хангаж буй өвлөн уламжлагчдын мэдээллийг хавсралтаар хүргүүлж байна.

Хавсралт 1. хуудастай.

НИЙСЛЭЛИЙН ЗАСАГ ДАРГА
БӨГӨӨД УЛААНБААТАР ХОТЫН
ЗАХИРАГЧ

Х.НЯМБААТАР

1725141030

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معلق من معلق من معلق و
معلق من معلق من ... معلق من

[illegible][illegible]

بندوبند من در سر صحنه (فصل دوم)
بمبستوستن من در سر صحنه

1725091434

Нийслэлийн Засаг даргын 2025 оны
...12... дүгээр сарын ...30...-ны өдрийн
...01/8600... дугаар албан бичгийн
хавсралт

ШАГНАЛД НЭР ДЭВШҮҮЛЭХ ӨВЛӨН
УЛАМЖЛАГЧДЫН НЭРС

Д/д	Дүүрэг	Нэр дэвшигчдийн тоо	Нэр дэвшигчийн мэдээлэл
1	Баянгол дүүрэг	6	Гүен Балданцэрэн /ГЮ47020919/
2			Хонгор Уртнасан /ПЭ56091001/
3			Баасанхүү Цэрэндагва /НЭ90020515/
4			Далхаа Эрдэнэзуу /УУ65011351/
5			Төмөрхүү Батмөнх /ЧП46021533/
6			Равжаа Санжсүрэн /ОЭ53091572/
7	Баянзүрх дүүрэг	2	Алтангэрэл Дагзмаа /РЭ51110901/
8			Эрдэнэцогт Баатаржав /УС72031617/
9	Налайх дүүрэг	1	Энхтуяа Хүрэлбаатар /ДП75031311/
10	Сонгинохайрхан дүүрэг	1	Дурма Балган /ОЭ60072973/
11	Сүхбаатар дүүрэг	1	Дэндэв Баярхуяг /ХН71051917/
12	Чингэлтэй дүүрэг	1	Задь Цэнгэлсайхан /ТЖ56020501/
13	Хан-Уул дүүрэг	1	Лхагвасүрэн Лхамрагчаа /ОЮ81040814/